

POSITION PAPER

Verantwoord locatiebeleid rechtspraak vraagt om een gedeelde toekomstvisie en om grote zorgvuldigheid.

Over de NVvR

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) vertegenwoordigt de leden van de rechterlijke macht in het publieke en politieke debat. De NVvR bewaakt de kwaliteit en de toegankelijkheid van de rechtspraak in Nederland en beschermt de rechtspositie van haar leden.

Deze position paper is gemaakt ten behoeve van het rondetafelgesprek van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie, dat plaatsvindt op donderdag 8 oktober 2015. De NVvR dankt de commissie voor het agenderen van dit onderwerp. De spreker namens de NVvR is voorzitter Rosa Jansen.

Inleiding

Alvorens in te gaan op het onderwerp van dit rondetafelgesprek wil de NVvR starten met de volgende uitgangspunten, die voor de NVvR bepalend zijn voor de wijze waarop naar de plannen in het Meerjarenplan Rechtspraak 2015-2020, waaronder de huisvestingsparagraaf, wordt gekeken:

- De rechtspraak levert hoge kwaliteit en verwelkomt verbeteringen
De Nederlandse rechtspraak krijgt al jaren hoge rapportcijfers bij internationale vergelijkingen van rechtssystemen, zeker ook op het gebied van efficiency. De NVvR is trots op haar leden, de officieren van justitie en rechters die een belangrijke bijdrage leveren voor deze hoge kwaliteit, en op alle medewerkers in de rechtspraak die met veel verantwoordelijkheid bergen werk verzetten. De rechtspraak wordt flink verbouwd, zowel aan de zijde van het Openbaar Ministerie als aan de zijde van de zittende magistratuur. De verbeteringen die deze verbouwingen opleveren zijn essentieel om als moderne rechtspraak van meerwaarde te zijn. Onze leden verheugen zich dan ook op een toekomst, waarin via moderne middelen en via een klantgerichte aanpak snel en met een blijvend hoge kwaliteit rechtgesproken kan worden.
- De rechtspraak is een basisvoorziening en belangrijk vangnet
Rechtspraak is een belangrijk fundament voor de Nederlandse maatschappij en moet op orde zijn. In de schaduw van het recht ordent zich immers de samenleving. Geschillen worden beslecht, misstappen bestraft en omdat de rechter in de Nederlandse samenleving zo'n belangrijke plek krijgt, houdt men zich aan de wet. Het is een veiligheidsvoorziening en een vangnet van grote waarde. De rechtspraak is onmisbaar om onze normen en waarden scherp te houden, nodig voor het maatschappelijk debat en voor het normatieve onderhoud van de samenleving. Bespiegelingen over het feit dat de gemiddelde Nederlander slechts eenmaal in zijn leven met de rechter in aanraking komt, moeten dan ook in het juiste perspectief geplaatst worden. De meeste Nederlanders komen ook nooit in aanraking met de brandweer of de politie, maar het feit dat deze instanties zichtbaar aanwezig zijn, is voor hen van groot belang. Voor de rechtbanken is dat niet anders.

1. Locatiebeleid voldoet niet aan de benodigde zorgvuldigheidscriteria

Onlangs werd de NVvR geconfronteerd met de huisvestingsplannen van de Raad voor de rechtspraak en de presidenten in het Meerjarenplan 2015-2020. Deze plannen zijn helaas niet het uitvloeisel van een breed gedeelde toekomstvisie op de rechtspraak. De keuze van de bestuurders om maar liefst zeven rechtbanken verregaand uit te kleden lijkt slechts ingegeven om te kunnen voldoen aan een bezuinigingstaakstelling. De NVvR vindt dit zeer onverstandig: met een pennenstreek dreigt te worden afgebroken waar de rechtspraak jaren aan heeft gebouwd, met gevolgen voor alle regio's die verder strekken dan de organisatie van de rechtspraak alleen. Vele betrokkenen, lokaal en landelijk, spreken zich niet voor niets luidkeels uit tegen het doorvoeren van de huisvestingsplannen. Ook de Tweede Kamer heeft met het aannemen van de motie Slob/Samsom gewezen op de noodzakelijke afstemming en de benodigde zorgvuldigheid.

Rechtspraak is van vitaal belang voor de samenleving. Wie daaraan gaat sleutelen, moet zorgvuldig te werk gaan. Er moet gekeken worden naar de effecten voor de toegang tot het recht en de gevolgen voor de rechtzoekenden, de ketenpartners en de medewerkers in de rechtspraak. De NVvR neemt hierbij de zorgvuldigheid die betracht is bij de herziening van de gerechtelijke kaart als recent voorbeeld. Ook daar werden soms moeilijke besluiten genomen, maar het proces was altijd zorgvuldig en doordacht. De procedure rondom het Meerjarenplan voldoet helaas niet aan dat zorgvuldigheidscriterium.

Een belangrijke voorwaarde voor zorgvuldigheid is transparantie. De NVvR heeft geen toegang gekregen tot achterliggende analyses en berekeningen, als die er al zijn. De NVvR hoopt dat goed is doorgerekend welke gevolgen de huisvestingsplannen hebben voor rechtzoekenden, in het bijzonder voor slachtoffers. De NVvR meent echter te weten dat er géén enkele impactanalyse is gemaakt. Er is slechts volstaan met ramingen en één businesscase in Limburg, waarbij puur gekeken is naar de financiële gevolgen en de bezuinigingsdoelen. Het perspectief van de burger of van kwaliteit is niet meegenomen. Het is de NVvR niet bekend waarom de bestuurders van de rechtspraak de impactanalyses niet nodig vonden. Nu lijken bestaande huurcontracten belangrijker dan de impact voor burgers, dat kan niet de bedoeling zijn geweest. De summiere rekensommen die wel bekend zijn gemaakt, verdienen overigens meer toelichting aangezien die berusten op cijfers en aannames die voor ons niet reproduceerbaar zijn. De NVvR kan zich voorstellen dat ook de Kamer deze informatie nodig heeft om het besluitvormingsproces goed te kunnen volgen.

Aanbeveling NVvR:

De NVvR vindt dat het gesprek over de huisvestingsplannen opnieuw gevoerd moet worden. Een dergelijke operatie kan alleen succesvol zijn wanneer er goede afstemming plaatsvindt met alle betrokkenen en wanneer er door heldere en openbare (impact)analyses gekomen wordt tot een gedeeld beeld van de rechtspraak in de toekomst. Dat staat gepland tijdens de destijds afgesproken evaluatie van de herziening van de gerechtelijke kaart (HGK) en daar wil de NVvR aan vasthouden.

2. Financiële bril lijkt leidend, zonder zicht op goede rechtspraak

De NVvR krijgt de indruk dat de bestuurders van de rechtspraak proberen om loyaal de opgelegde bezuinigingen door te voeren. Hierbij lijken zij zich onvoldoende te realiseren wat rechtspraak voor mensen betekent en dat hier veel meer op het spel staat dan het gevaar van een niet sluitend huishoudboekje. De bestuurders hebben inmiddels aangegeven vast te houden aan hun plannen om verdere schaalvergroting in de rechtspraak door te voeren.¹ Enkel vanwege de wens van de Tweede Kamer² nemen zij nu nog geen onomkeerbare stappen. De NVvR vraagt zich in een reactie hierop af waarom de bestuurders van de rechtspraak hebben kunnen instemmen met de efficiencytaakstelling van 8,9%. De rechtspraak heeft geen reserves meer mede door de investeringen in het digitaliseringsprogramma Kwaliteit en Innovatie (KEI). Er zit bij de rechtspraak geen vet meer op de botten. Bovendien is de laatste jaren zo'n grote veranderdrukte in de rechtspraak geweest, dat daardoor de onafhankelijkheid van de rechters onder druk is komen te staan.

Maak de taakstelling afhankelijk van de besparingseffecten van KEI

Van meet af aan is voor de besparingen gekeken naar het programma KEI. Hierdoor kunnen de beoogde efficiencybesparingen op termijn wellicht gerealiseerd worden. De NVvR vindt het zeer onverstandig om tijdens de opbouwfase van een dergelijk omvangrijk programma tegelijkertijd over te gaan tot verdere bezuinigingen. De NVvR beveelt aan om de besparingsdoelstellingen *afhankelijk* te maken van de realisatie van KEI. De wens om locatieonafhankelijk te werken kan immers alleen gerealiseerd worden via KEI. Overigens kan er ook een pleidooi gehouden worden dat KEI voor een groot deel uit de eigen reserves wordt bekostigd, waardoor er al geld onttrokken wordt uit het primaire rechtspraakproces, waarmee er feitelijk al bezuinigd wordt.

De NVvR wil daarnaast de Kamer wijzen op enkele andere punten:

- Goede rechtspraak levert geld op
Wij vragen uw aandacht voor de woorden van toenmalig senator Franken tijdens het debat over de Begroting 2015 van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Hij zei dat *“uit onderzoek bekend is dat er een multiplier zit op de kosten van rechtspraak en de maatschappelijke opbrengsten daarvan. Dat betekent dat de samenleving voor iedere 100 miljoen euro aan rechtspraak, 400 miljoen terugkrijgt of bespaart.”* Door het snijden in de rechtspraak kan dus precies het tegenovergestelde bereikt worden.
- Een van de prioriteiten van het kabinet is het vergroten van de veiligheid, zet de strafrechtketen niet te veel onder druk
Het functioneren van de strafrechtketen is essentieel voor het vergroten van de veiligheid. Die keten staat op dit moment te strak gespannen. Door het doorvoeren van gelijktijdige grootschalige projecten en bezuinigingen op nagenoeg alle onderdelen in de strafrechtketen wordt er grote druk gelegd op de mensen in die organisaties. Wat de strafrechtketen nu nodig heeft, is rust en de kans om de huidige projecten af te maken, voordat er weer taken en taakstellingen bijkomen. Dit is ook een van de concrete aanbevelingen van de recente Visitatiecommissie, onder leiding van Job Cohen.

Aanbeveling NVvR:

Goede rechtspraak kent zijn prijs. Wie verstandig investeert in de rechtspraak, plukt daar op tal van terreinen de vruchten van. Het grote programma KEI zal in de toekomst een belangrijke besparing voor de rechtspraak opleveren, maar deze gouden bergen mogen niet nu al worden ingeboekt. De rechtspraak en de gehele strafrechtketen heeft rust nodig. Aan de gewenste besparingen wordt al gewerkt door, uit eigen reserves, te bouwen aan KEI. De NVvR vindt het daarom verstandig om de besparingsdoelstellingen voor de rechtspraak afhankelijk te maken van de realisatie van KEI. Zorg ervoor dat de rechtspraak goed toegerust blijft om deze grote digitale inhaalslag uit te voeren en stel de taakstelling, en daarmee de noodzaak tot uitkleding van zeven rechtbanken, uit. De inspanningen, die daar weer mee gemoeid zijn, kunnen beter benut worden ten behoeve van de bouw van een toekomstbestendige rechtspraak.

¹ Zie hiervoor de brief van de Raad voor de rechtspraak aan de minister, d.d. 29 september 2015

² Motie Slob/Samsom (34 300, nr. 22)

